

Octubre · Novembre · Desembre de 2023

Núria Cadenes

Banalitzar la diglòssia

Albert
Santasusagna
Riu

El Pla Cerdà i Barcelona:
de la juxtaposició a la coordinació

Eudald Carbonell

Entrevista de Lídia Penelo.

«La tecnologia és poesia pura»

Francesc M. Quílez Corella

La imatge de la dona en l'obra de Marià Fortuny. De l'arquetip al tipus

Dossier

L'exili, una
constant històrica

Coordinació: Enric Pujol

Jordi Font Agulló, Teresa Ferriz Roure, Oscar Jané,
Narcís Selles Rigat, Jordi Jiménez Guirao

R

Revista
de Catalunya

324

Marc Roig i Badia

Barcelona, cultura sense capital. De l'ebullició col·lectiva al talentisme creatiu

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2021

A Catalunya hi ha llibres que, si s'escriuen massa tard, a vegades acaben sent pasta de paper per a la superioritat moral nostrada. Marc Roig Badia (Barcelona 1964), professor d'antropologia, de teoria de la comunicació i de política cultural al Màster en Gestió d'institucions culturals a la Universitat de Barcelona —entre altres activitats professionals vinculades al món acadèmic, cultural i artístic—, podríem dir que ha escrit un assaig que forma part d'aquesta mena de llibres; perquè, a cavall de la crítica cultural i l'anècdota personal, el món que descriu forma part d'un conglomerat apuntalat que, veient com està el pati, políticament parlant, no sembla que hagi de fer «posar vermells els responsables culturals».

A tall d'avís per a futurs navegants, però, a *Barcelona, cultura sense capital. De l'ebullició col·lectiva al talentisme creatiu*, Roig tanca un enfilall i, a manera de biografia professional, extreu dels últims quaranta anys de cultura catalana institucionalitzada una conclusió: «tot s'ha fet malament».

Tanmateix, la reflexió panoràmica que l'autor barceloní fa a *Barce-*

lona, cultura sense capital, sovint amb exemples d'antropòleg contemporani, d'analista que sap que en els detalls hi ha els símptomes i les condicions d'una època, serveix per entendre el fracàs dels discursos i de les polítiques culturals oficialistes a Catalunya des dels anys vuitanta fins avui.

Els usos del català, els errors en la transmissió de la tradició, el projecte d'internacionalització turística de Barcelona, la institucionalització i professionalització dels sectors creatius o la conversió dels catalans en un decorat al nostre propi país, són les temàtiques que Roig analitza mentre barreja els seus coneixements vitals, dins del paradigma autonòmic, i reivindica la cultura popular i catalana d'abans de la guerra; per fer-los topar contra la inoperància dels governs i les polítiques culturals que (no) s'han dut a terme des de l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat restaurada.

Tarradellas, la Barcelona Olímpica del 92, Pujol, Maragall, Eugenio Trías, els pòsits dicotòmics del Noucentisme o Modernisme, «fer ciutat» o «fer país», contra Franco tots érem d'esquerres, el declivi de la cultura popular catalana, etc. Mentre Roig interpreta els motius que han dut Barcelona, i per extensió tot el país, a la pacificació de la nostra cultura —la paraula *pacificació* és meva—, s'entrevéu com s'han anat ajornant els debats sobre la identitat de Catalunya, i com això ha propiciat tota mena de

bolets. No hi ha hagut cap política cultural sòlida capaç de nacionalitzar la societat catalana que emergeix i emergeix, i jo hi afegiria que tampoc n'hi ha hagut cap capaç de nacionalitzar els mateixos catalans.

Tot i que la pregunta que rau en el fons del llibre de Roig és: què passa amb la força de la cultura popular catalana del XIX i del XX un cop s'articula la Transició?, l'autor potser no acaba d'incidir per què, després dels intents de genocidi cultural, les migracions internes de l'Estat espanyol durant el franquisme o l'expansió del nacionalisme banal espanyol, la cultura catalana quedava arraconada —en democràcia— en el 0,7% del pressupost català; i, a més a més, es castrava els intel·lectuals nit i dia.

Si Pujol agafava els minsíssims pressupostos de cultura de la Generalitat perquè Catalunya semblés un Estat, folkloritzant i controlant el rerepaís, Maragall i els socialistes entenien les institucions culturals com una eina perquè Barcelona entrés en la competició de grans ciutats occidentals, i prendre posicions cosmopolites, encara que això significués deixar òrfena de projecte cultural català la ciutadania que havia crescut durant la segona meitat del segle XX sota la dictadura, sobretot en els entorns de l'AMB, on més feina calia fer, i on, precisament, els socialistes aconseguien més vots en el repartiment consensuat de l'anomenada sociovergència.

Mentre, la cultura i la societat catalanes han viscut sota amenaces gravíssimes, que gairebé tothom s'ha presa a la lleugera, però que s'han infiltrat en els mots i han corcat les idees genuïnes. Conflictes de primer ordre que cap govern català ha volgut contrarestar amb el poder que li atorgava el desplegament de l'autonomia. D'afegitò, i aquests són els fantasmes del llibre, la globalització ha convergit amb una immigració massiva aliada orgànica del nacionalisme banal espanyol; que ha passat per sobre Barcelona i dels «ciutadans de Catalunya» amb la connivència de la conselleria o regidoria de torn.

Roig diu que hem oblidat com era el país del teatre de Pitarra, quin era l'ambient que va permetre l'explosió dels dibuixos de *Mortadel·lo* i *Filemó*, la cultura popular dels anys trenta, què passa si la desconexió democràtica dels equipaments públics és tan flagrant que el relat i el catàleg te'l marca la indústria cultural. Hem deixat que «el moviment coral d'Anselm Clavé, que tenia un clar rerefons de moviment obrer i socialisme utòpic, hagi acabat aterrant en el "cas Palau"», i de tot plegat n'ha quedat una cultura estrafeta.

La creació d'infraestructures per posar la marca Barcelona al mapa, la inauguració del CCCB, el Mercat de les Flors, les guerres del MACBA, la presència del MNAC, les agències de màrqueting i comunicació, els canvis

sorgits de la mercantilització i gestió de la cultura, etc., no han servit per frenar el desgast de la llengua i la cultura com a elements cohesius del país. Si el secret està en la repetició, la conclusió és que la cultura catalana, amb l'excepció del rock català dels noranta, ha viscut sempre en una situació d'extraordinarietat. I d'aquesta amalgama a la intempèrie n'ha sorgit un monstre capital, Barcelona com a pou turístic, especulatiu i neoliberal, a base de talents que cada cop coneixen menys la ciutat i la història cultural catalana.

Si la particularitat cultural catalana havia estat un baluard de les classes populars, ens hem allunyat d'una

Catalunya que encara treia el cap durant els setanta, que Roig estira fins als noranta, i que serveix per reivindicar una forma de viure que pot beure de l'esperit cultural de la Nova Cançó, de les bullangues, de l'excursionisme, dels cafès europeïtzants o de l'anarquisme català. De la contracultura de Riba, de les biblioteques populars de la Mancomunitat, de la Sala Zeleste o de la tradició intel·lectual de la nació. Amb els problemes i les oportunitats que ofereix el futur, sembla que calgui començar de zero perquè ens deixin de robar la cartera.

GERARD PUJADAS SERRA